

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Лучия Антонова – Василева

за дисертационния труд на тема

"Вокално-консонантното взаимодействие в южната част на ятовата изоглосна зона" от Катерина Драганова Ушева
за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“,
научна специалност: *Български език*, Код: 05.04.17

Дисертационният труд на Катерина Драганова Ушева е свързан с един от най-важните проблеми на българската диалектна фонетика, който се изследва в различни аспекти още от зората на нашата диалектология. Това е основната двудялба на българското езиково землище по рефлексите на ятовата гласна. Както личи от заглавието и от уводната част, тя се насочва към проследяването на "фактологичните и лингвогеографските резултати от вокално-консонантното взаимодействие", което, според нея, представлява както проява на самото разграничение на българските говори според ятовия преглас, така и множество от други съпътстващи го фонетични и фонологични явления. По-нататък в дисертационния труд се открива, че към тях се присъединяват и други съпътстващи ги акцентни и лексикални особености. Трудът е съставен от теоретична част, която проследява различни аспекти на проява на вокално-консонантното взаимодействие в южната част от българското езиково землище, и атлас, който представя лингвогеографското разделение на българските говори по различни фонетични, акцентни и лексикални особености.

В теоретичната част докторантката прави компетентен преглед на първо място на фонетичните явленията, които се обобщават по своята същност като следствие от

взаимодействието между вокализма и консонантизма. Тя посочва, че ползва синхронния метод на анализ за описание на явленията от вокално-консонантното взаимодействие, но наред с него прилага и сравнително-историческия метод „когато е необходимо да се сравни дадена езикова особеност в по-стари състояния на езика”. Това е обичайно практика в диалектоложките проучвания, която лично аз намирам не само за твърде продуктивна, но дори и за задължителна за диалектоложко проучване на всяко едно езиково равнище. Допълнително положително качество на труда е широкото използване на лингвогеографския метод на отразяване на диалектните явления, което се базира на използването на данните от БДА. Наред с това в труда са използвани и данни от редица други диалектоложки проучвания. Това разкрива компетентността на авторката при разработването на темата.

В глава I се разглеждат различните езикови явления, които представляват прояви на вокално-консонантното взаимодействие. На първо място между тях се поставя проблематиката, свързана с рефлексите на ятовата гласна. Прави отлично впечатление излагането на различни схващания за звуковата стойност на стб. ъ, както и за определянето на хронологията в развитието на ятовия преглас. По подобен начин са разгледани и редица други фонетични явления, които се свързват с проявите на ВКВ. В този анализ бих извела две основни тенденции, които правят впечатление в труда:

1. В процеса на изследването много често явленията на историческата фонетика и на синхронната фонология се разглеждат в тяхната взаимна обусловеност и неразривна връзка, което лично аз приветствам – срв. напр.:

с. 16 (23) "Получените резултати позволяват на автора (Ив. Кочев) да изгради **теоретичната си концепция**: за *диалектната двудялба Изток – Запад* по застъпниците на стб. Ъ, която се основава на „**фонологичната опозиция тесни ~ широки гласни**“, континуанти на стб. Ъ, „фонетичната реализация, на които е най-различна: *ê, 'a, e, ê*” (Кочев 1993/1994: 27–28);

с. 22 (29) "Според Ив. Кочев основната причина за многобройните отлики във фонетико-фонологично отношение между източното и западното българско наречие трябва да се търси в един всеобхватен, глобален процес, който включва не единствено развоя на стб. Ъ, а *изобщо взаимодействието между българския вокализъм и консонантизм в техния поэтапен исторически развой*, т. е. ВКВ" (Кочев 1986: 217–226);

с. 81 (88) "Въпреки новобългарския си характер, редуцията е свързана с по-стари фонетико-фонологични процеси, протичащи в езика" Историческото взаимодействие между вокалите и консонантите в славянския езиков свят датира от най-стари периоди на езика... и др."

2. Определянето на редица "вертикални" изоглоси от различен тип – прекъснати изоглоси, изоглосни снопове и др., които лично аз не споделям напълно. Картите, преставени от авторката, както и редица други диалектоложки податки сочат, че именно в южната част на българското езиково землище (в областта на Беломорието) редица изоглоси на проявите ВКВ и други съпътстващи ги явления имат хоризонтално направление изток – запад, като свързват източните и крайните югозападни говори. Позволявам си да препоръчам на докторантката в бъдещи свои изследвания да обърне специално внимание на тези явления.

Като цяло трябва да се изтъкне, че дисертационният труд "**Вокално-консонантното взаимодействие в южната част на ятовата изоглосна зона**" от Катерина Драганова

Ушева притежава всички необходими достойнства за присъждането на образователната и научна степен „Доктор“, по научна специалност: *Български език*, Код: 05.04.17. Затова убедено препоръчвам на многооважаемото жури да гласува за удостоверяването на кандидата с тази научна степен.

07.07.2016 г. Изготвил становището:

София (доц. д-р Лучия Антонова-Василева)